

SZAKDOLGOZAT TARTALMI KIVONAT

Molnár Ákos

2024

Élelmiszerválasztással kapcsolatos kérdőívek validálása és alkalmazása

Molnár Ákos

élelmiszmérnök, BSC, nappali

Élelmiszertudományi és Technológiai Intézet

Árukezelés, Kereskedelem, Ellátási Lánc és Érzékszervi Minősítés Tanszék

Belső témavezető: dr. Kókai Zoltán Pál, egyetemi tanár, tanszékvezető

Napjainkban egyre több ember számára jelent problémát valamilyen krónikus betegség. Ezek oka a legtöbb esetben a helytelen táplálkozás, valamint hiányos vagy hibás táplálkozási ismeretek. A világon számos kérdőív készült különféle táplálkozástudományi témákban, azonban a legátfogóbbnak talán az Egyesült Királyságban kifejlesztett GNKQ (Általános Táplálkozási Kérdőív) kérdőív bizonyul. Mivel számos alkalommal bizonyította megbízhatóságát, több ország is úgy döntött, hogy adaptálja. Ezen szakdolgozat célja, hogy elkészítse és elemezze a magyar verzió sajátosságait, valamint rámutasson azokra a hibákra esetleg hiányosságokra, amelyeket a tesztelés során bekövetkeztek. A validálás egy igen bonyolult folyamat. A kérdőív lefordítását úgy kell elvégezni, hogy az hűen tükrözze az eredeti kérdőívet, azonban vegye figyelembe a helyi kulturális és demográfiai viszonyokat. Fontos figyelembe venni, hogy egyes szakkifejezések esetén a tükörfordítás nem célravezető, törekedjünk a pontosságra, ugyanakkor a könnyű érthetőségre. A fordítás első lépéseként egy független szakértő és egy laikus fordította le a kérdőívet, majd egy kerekasztal beszélgetés során megbeszélték mindkét verziót, létrehozva egy harmadik fordítást. Ezt, a standard protokoll szerint, egy anyanyelvű angol személy visszafordítja, az esetleges nyelvi torzítások kiszűrése céljából. A visszafordítást követően a kérdőív készen áll az előzetes tesztelésre. Az itt felmerülő néhány probléma kiküszöbölése, módosítása után a kérdőív készen minősül. Az online forma létrehozását követően kiküldésre került a célcsoport számára. A kérdőívezés online formája számos előnnyel jár, ilyen például, hogy a kitöltésben résztvevők, bárhol, bármikor, saját ütemükben tölthetik ki a kérdőívet, emellett környezetbarát és rendkívüli módon megkönnyíti az adatfeldolgozást. Hátránynak mondható az eredményekben jelentkező torzultság, mely a hagyományos postai verzióhoz képest sokkal kiemelkedőbb mértékben jelentkezik. A GNKQ kérdőív célja az alapvető táplálkozási ismeretek felmérése. Ehhez a kérdéseket 4 szakaszra strukturálta. Az első szakaszban a táplálkozási ajánlásokkal kapcsolatos ismeretek méri fel, vagyis arra vagyunk kíváncsiak, ismerik-e az egészséges táplálkozás irányelveit, valamint a hivatalos étkezési ajánlásokat. A második szakasz az élelmiszerekben található tápanyagok ismeretére fókuszál. A válaszadónak meg kell határozni, egyes élelmiszerek milyen tápanyagokban gazdagok, illetve azt, melyik tápanyagból mekkora az emberi szervezet szükséglete. A harmadik szakasz az ételválasztást helyezi górcső alá, ahol a résztvevőknek döntést kell hozni számos élelmiszerral kapcsolatosan, hogy az az egészségüket szolgálja vagy sem. Amennyiben képesek bizonytalanság nélkül kiválasztani ezen élelmiszereket, az arra utal, hogy a mindennapi életben is tudatosan étkeznek. Az utolsó szakasz az egyes táplálkozási szokások krónikus betegségekkel való kapcsolatát vizsgálja. E szakaszban számos betegség

felmerül, ahol ki kell választani, melyik helytelen táplálkozási forma járulhat hozzá a kialakuláshoz. A kérdések sokrétűsége teszi lehetővé, hogy a válaszadók ismereteit komplexen mérhessük. A legtöbb kérdés többválasztós kérdés, ami nem csak a kiértékelést gyorsítja meg, de egyszerűsége miatt kitöltési hajlandóság is megnövekedhet. Az igaz/hamis kérdések szintén az egyszerű kitöltést és kiértékelést segítik elő, valamint csökkentik a félreértésekből adódó torzításokat. A kérdőív kitöltése során kapott eredmények különféle statisztikai elemzésekkel kerültek kiértékelésre. A kérdőívet kitöltő 123 főből 83 nő és csupán 40 férfi. Ez a tendencia más országok adaptációi esetén is fennállt, rendszerint a női résztvevők száma a magasabb. Az életkori megoszlás igen egyoldalú, hiszen a kitöltők túlnyomó része (117 fő) 16-25 éves korosztályba tartozik. A 26-35 éves korosztályból 3 fő, 46 év feletti korosztályból 3 fő vett részt a kitöltésben. Családi állapot tekintetében az egyedülállók voltak többségben, de jelentős számú résztvevő volt, aki kapcsolatban van, de külön háztartásban él párjától. A kutatás egyik fő célja, hogy megállapítsa van-e különbség a szakirányú végzettséggel rendelkező résztvevők ismereteiben. A résztvevők közt csupán 20 fő rendelkezik szakirányú végzettséggel, míg 90 nem, 3 fő tartózkodott. Iskolai végzettség tekintetében a legtöbb résztvevő érettségivel, illetve általános iskolai végzettséggel rendelkezett, ami nem meglepő, hiszen a célcsoport elsőéves egyetemistákból, valamint végzős középiskolai tanulókból állt. A kutatás érdekes részét képezte az egészségügyi állapot felmérése. Saját bevallásuk szerint 38,21%-uk jó, 28,46%-uk megfelelő és 23,58%-uk nagyon jó egészségügyi állapotban van, a maradék kb. 10%-uk gyenge és kiváló kategóriák közt oszlik meg. A kapott testmagasság és testsúly adatok alapján BMI értéket számoltam, melyek alapján a résztvevők nagy része (80%) normál testsúlyú, 13%-a enyhén sovány, 29% pedig túlsúlyos. A statisztikai elemzés egy fontos lépése volt a Cronbach-féle alfa kiszámítása, amely a belső megbízhatóságot vizsgálja. Mivel mind a szakaszonkénti, mind a komplex alfa értéke 0,7 feletti, ezért elmondható, hogy az általam vizsgált populáció válaszai alapján a kérdőív magyar verziója biztonsággal volt alkalmazható hazai területen táplálkozási ismeretek felmérésére. A konstruktum érvényességét vizsgálva megállapítható, hogy a szakképzett és szakképzetlen résztvevők ismeretei közt szignifikáns különbség van. Ezt igazolja a t próba eredménye, hiszen a p-érték kisebb, mint a meghatározott szignifikanciaszint (0,05). Konvergens érvényesség tekintetében a legtöbb demográfiai mutató tekintetében statisztikai vizsgálatot végeztem. Nemek tekintetében a nők szignifikánsan magasabb eredményt értek el a férfiaknál 0,05-ös szignifikancia szinten. Kor tekintetében nincs szignifikáns különbség az egyes korcsoportok között. Az egyes családi állapotok közti különbséget Tukey-féle páronkénti összehasonlító teszttel vizsgáltam, Az eredmények alapján a szokásos szignifikancia szinten egyik csoport közt sincs szignifikáns különbség. Az iskolai

végzettséget szintén Tukey-féle páronkénti összehasonlító tesztel vizsgáltam. Az eredmény alapján az általános iskolások teljesítménye, valamint az érettségivel, szakközépiskolai bizonyítvánnyal, vagy egyetemi/főiskolai/doktori diplomával rendelkezők teljesítménye közt szignifikáns különbség van. A vizsgálat során arra is kíváncsi voltam, ahol az előzőekben ismertetett módszerekkel szignifikáns eltérést kaptam, vajon az egyes szakaszokban is van-e eltérés. Nemek tekintetében Mann-Whitney tesztet végeztem, mely szerint az első három szakaszban szignifikáns eltérés van. Kor szerint az egyes szakaszok eredményeiben nem mutatkozott eltérés, azonban a szakképzettség szerinti összehasonlítás igen. A vizsgálatához újból Mann-Whitney tesztet alkalmaztam, mely szerint a harmadik és negyedik szakaszban a szakképzett és szakképzetlenek eredményeiben szignifikáns eltérés van.

Következtetésképp elmondható, hogy a módosított magyar verzió jól alkalmazható hazai viszonylatban, azt azonban érdemes figyelembe venni, hogy jelen kutatás célcsoportja nem reprezentatív. Érdemes lehet egyes szakaszok kérdéseinek érthetőségét, valamint válaszlehetőségeit átgondolni. Nem releváns válaszlehetőség például a második szakasz első kérdésében a dinnye, hiszen a kérdés a hozzáadott cukortartalomra vonatkozik. A kérdőív a legtöbb visszajelzés szerint megterhelő, túl hosszú. Ennek kiküszöbölésére a személyes jellegű kérdéseket érdemes lehet az egyes szakaszok közé szétosztani, ezzel egy-egy pihenő időt létrehozva. A kitöltési hajlandóság és reteszt eredményességének növelése érdekében érdemes lehet némi jutalom szétosztása a résztvevők közt.